

Nagyevők, nagyivók

Egérfogóból ette ki a szalonnát

OLÁH ISTVÁN

A Rákóczi-család címerében sas kardot tart karmai között, hármashalmon kerék látható. A Bethleneknél két hattyú, nyíllal átlótt nyakkal. A Báthoryaknál három sárkányfog. Ugyanez a vendéglők címerében is megjelenik, az Arany Sas vagy az Ezüst Hattyú már a közepesen nagy s épp ezért közepesen kicsi városok főterén állott, egész biztosan csak azért, hogy a havonta egyszer bekocsizó vidéki földbirtokos, a huszártiszt ott lumpolja el féléves jövedelmét, „mert a lapjárás is pocsek volt, kérlek alássan”. S e grandomániának nem volt határa. Jöttek a királyok! Az Angol Királynőben szinte biztosan soha nem járt a címzett, és az is csak utófelismerés, hogy

a mi királyainkról soha senki nem nevezett el vendéglőt.

Mert szentségtörés lett volna? Vagy mindig rebellis volt a magyar? Csupa ilyesmit olvastam a kritikai realizmus lapjain, és lám, megmaradt! A címeres vendéglők címerében túlteng az arany meg az ezüst, még a vadkan, a pók, a kecske is szintiszta nemesfém, ezekre a helyekre érdemes volt betérni, még ha némelyikük el is szállt a nagy rongyrazásban, és közben a vadast, bármennyire is szerették volna, nem tudták bevadítani, s az őzhús érezhetően disznó maradt, ráadásul jól kihűlt, s a pincér fekete körmei között tartotta a tányért. Annyit mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy az illető ész nélkül szórta a pénzt, úgy ült be a tizennégy karátos Bikába vagy Lóba, hogy egy hét múlva az Arany Kapcában, végül pedig a Három Tetűben kötött ki, s a vendéglőhierarchiánál már csak a hivatali számár- és főleg a társadalmi ranglétra volt szigorúbb. A Súrlott Grádicsnak nagy cégére volt Marosvásárhelyen, a Fehér Báránynak Székelyudvarhelyen. Az egyik azért volt nevezetes, mert oda vitte el egy estére Adyt a társasága. A másikban Petőfi költötte el ebédjét, mielőtt Székelykeresztúrra, onnan pedig önnön halálába utazott. Mindezt jól tudjuk, mert ezek a kisvendéglők ezért, csak ezért nyomultak be irodalmunk történetébe, bár egyikük sem volt palota, sőt, kunyhó volt! Jártam a Grádicsban, akkor a kor diszkrét divatja szerint már cukrászda volt, s persze találkafészek, mint mindegyik híg kávét árusító, arcát elvesztő hely. Hol ide, hol meg oda ültem, soha nem ugyanahhoz az asztalhoz, úgyhogy egy hónap múlva elmondhattam,

„És mondja csak, kedves fiam, jó kövérkés a csonthús?”

▲ FORRÁS: SMOKINGBARRELS.BLOG.HU

ültem ott is, ahol a költő.

Erre jegyezte meg egy kételkedő lokálpatrióta, ne legyek már olyan biztos, mert a vendéglőnek is legalább két világa van, akárcsak a kikapós férfiúnak. No és ha Adyt és társaságát egy külön szobában ültették le, mert lám, az építmény L alakban benyúlik az udvarba, s az ott már nem a front, ott már diszkréten mulatni is lehet. A Fehér Bárányra még emlékezhet egy-egy őszöreg udvarhelyi, a Kossuth felső végében épült „blokk” nyomta agyon, akkor bontották le, amikor nekiláttak a korszerű, de unalomig egyforma keleti Bauhaus udvarhelyi gyakorlatának. A Dávid Gyula kötetében (Petőfi Erdélyben) közölt fotó így is, úgy is értelmezhető, mert mindkét vendéglátóipari műfajba belefér. Lehetett vendéglő, így jelenik meg az emléktáblán is, kocsma szintűgy, kátrányfedeles. Érdekes, hogy így volt ez mindenütt a keleti és középfertályon. Krúdy Gyula, a huszadik századi magyar próza mestere a budai Tabánba járt, mert állítólag nagy ingyenc és nagyívó volt. Még a fröccsét is tudjuk, kissé erős keverésben itta, nem a nagy- és kisházmostert (ezek ugyancsak fröccsfajták). Az övé

kilenc rész borból és egy rész vízből

állt. Az is igaz, hogy amikor meghalt, az asztalon egy palack bon-

tatlan zöldszilváni állott, ami pedig elég karcos, mondhatni gyenge bor. S most vissza a Tabánba. A Mélypince volt a mester kedvence, pont olyan kátrányos, mint nálunk a Bárány. Egynémely ismerőse szerint Krúdy pont olyan haspók volt, mint amilyen evés-ivásbolond a költő Berda József, mert mindkettő himnuszi magasságokba emelte a földi gyönyöröket. Ebben maguk is irodalmi hősök, akárcsak Rabelais Gargantuája meg Pantagruelje, akik kedves helye e világban az Isteni Butélia temploma vagy Gyomor mester szigete. Krúdy egy mesternovellájának ezt a címet adta: Utolsó szivar az Arabszürkénél. S a Szindbád, ez a tárcából összeálló folytatásos, ami a magyar filmtörténet egyik legjobb alkotása, ez az eredeti címre hangolt Huszárik-film hiánytalanul átvált a képzeletképről a moziképre. A két mű hangulati egysége bámulatos. Latinovits-Szindbád élete egyik legjobb alakítását adja – hogy ezt a legeslegesleget folytassuk, természetesen őszintén. A nagyjelenet a többi mellett Szindbád asztalhoz ülése és a szent rítusok sorozata, ami ez után következik. Ő ugyanis nem eszik, töltekezik vagy zabál, étkezik, habzsol, nem vedel, nem önti le torkán az italt, különösebben nem foglalkozik a borstartóval, a szalvagyúrral, ha milliméteres pontossággal az abroszon, szakrális helyén van minden. Úgy veszi magához az ételt, ahogy az ostyát a hívő. A bort ugyanazzal az áhítattal, de csak ha ideje jó. Bár ő több mint hívő, ő pap, aki lebonyolítja ezt a ceremóniát.

A sekrestyés ebben a rítusban a pincér.

Az étlap pedig az így berendezett környezetben maga a Szentírás... Mindezt azért részletezem, mert nekem is kedvem telik e játékra, még ha a kor, amelyben élek, az étkezés ceremóniatlan szokásrendje kivetette magából ezt a nagy egyházatyák által kitalált s a vendéglők által csak átvett szentségfelmutatást. E logika szerint az első kanál levestől az ebéd utolsó falásáig minden a teremtésre utal, és mert ez tökéletes és hiánytalan, végig kell enni a teljes étlapot. Fital éveimben volt egy ismerősöm, több, barátom Csíkban, az akkor már öreg vagy mellettünk annak látszó muzeológus, néprajzos, festőművész Kovács Dénes bácsi. Róla mondták, többször is fogadott: végigeszti az étlapot a Városiban, s ha igen, nyert, ha meg nem, ő állja a ceht. Mit mondjak, mindig ő nyert. Érdekes Krúdy Gyula utóélete. Igaz, hogy a legnagyobb irodalmi ingyencnek mondták és mondják, ám élete és életművének kutatói néhány nehezen feloldható ellentmondásra leltek időközben. Valóságos kegyhelyet növesztettek köréje, vannak Krúdy-adomák és Krúdy-receptek, s mondtuk már, szabadalma, a Krúdy-fröccs. Állítólag az adomák némelyikét ő maga táplálta, mást a kortársak, és egyáltalán nem biztos, hogy minden úgy történt, ahogy mondják. Az „eredeti” Krúdy-receptekkel Dunát lehetne rekeszteni, ezt is

megállapították, és azt is, hogy a valóság prózaibb, mint a mítoszok.

Nem főzött, nem is tudott főzni,

és soha nem írt recepteket. Viszont tény s való, hogy egy nagy mesélő képzelete csodákat művel, ezt az Ezeregyéjszaka óta tudjuk. Ő ha nem is tudott főzni, sokkal de sokkal többet tudott a konyháról, mint a világ összes mesterszakácsa. S a konyha, mondtuk már, templom. És egy újabb ellentmondás: dehogyan ette végig az étlapot! Három étel volt, nem több: a csonthús, a töltött káposzta, a paszulyfőzelék. Nos, éppen ez az, hőseit nem magáról mintázta. Az egyik feneketlen és örök éhségében éjszaka az egérfogóból ette ki a szalonnadarabkát, a másik héjastól falta fel az osztrigát, egy lapszerkesztő gátlástalan zabálással gyógyította gyomorkölikáját, a kancellista bérevőként kereste meg a mindennapit, így amikor ez már unalmas rutin, sőt kényszer lett, megutálta magát is, aki az evés élő reklámja volt, ám őszinte reklám csupán az első napokban. Valamit azért csak adjunk Krúdy konyhájából, ez pedig a magyar szecesszió regényfolyama. A szellemi táplálék egy agyonkoptatott kifejezés nyelvünkben, és azt hiszem, a többiben is jó bőven előfordul tucatnyi rossz szinonimájával együtt. Ebben a szövegkifejezésben viszont nem mondhatunk mást, mert nem közhely: Krúdy konyhájában a zsenialitás éjt nappá téve működött, amikor elkészült e szellemi táplálék.